ÇINARALTI
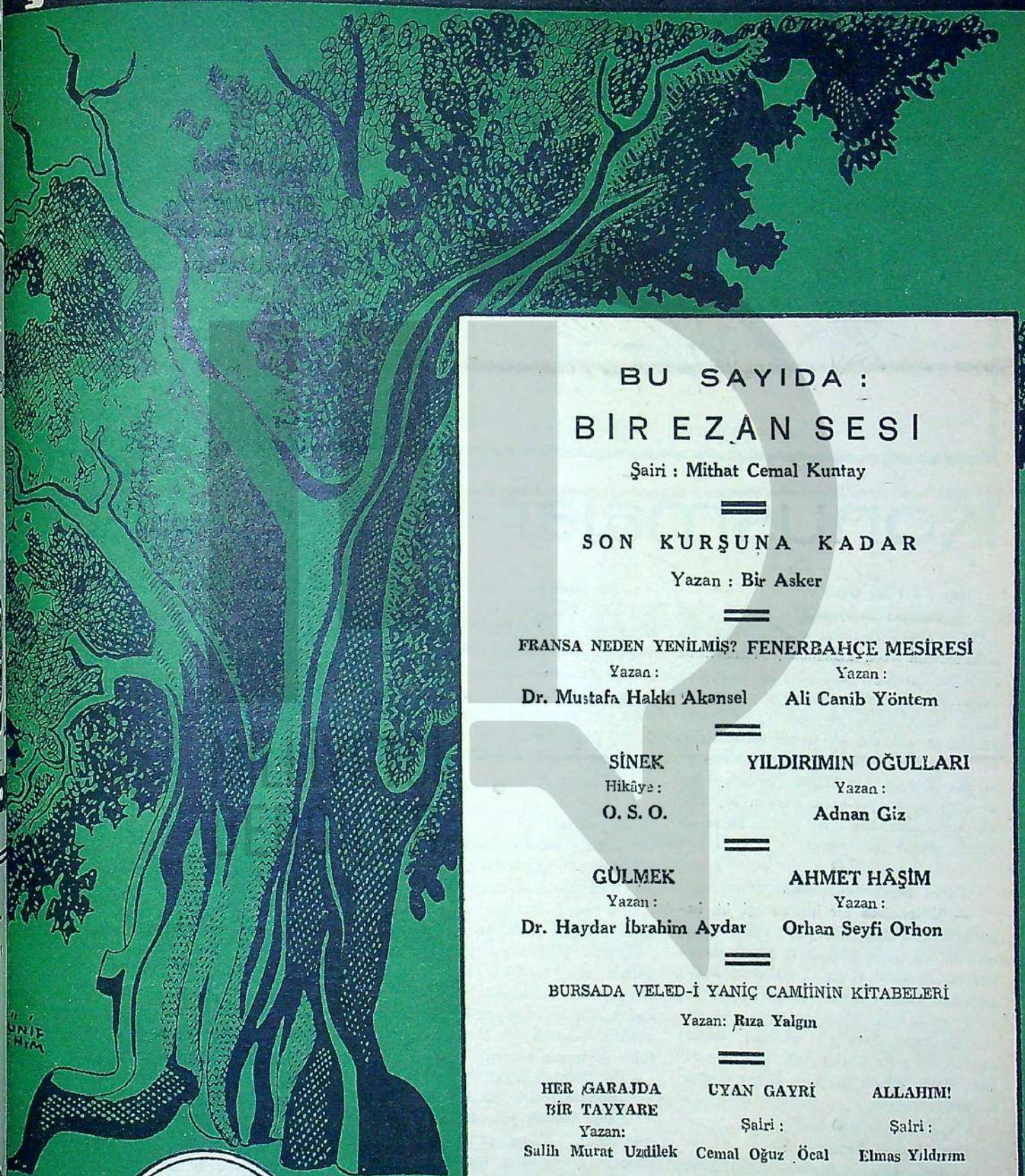
BU SAYIDA :

BİR EZAN SESİ

Şairi : Mithat Cemal Kuntay

SON KURŞUNA KADAR

Yazan : Bir Asker

FRANSA NEDEN YENİLMİŞ?
Yazan :
Dr. Mustafa Hakkı Akansel

FENERBAHÇE MESİRESİ
Yazan :
Ali Canib Yöntem

SİNEK
Hikâye :
O. S. O.

YILDIRIMIN OĞULLARI
Yazan :
Adnan Giz

GÜLMEK
Yazan :
Dr. Haydar İbrahim Aydar

AHMET HÂŞİM
Yazan :
Orhan Seyfi Orhon

BURSADA VELED-İ YANİÇ CAMİİNİN KİTABELERİ
Yazan: Rıza Yalgın

HER GARAJDA BİR TAYYARE
Yazan:
Salih Murat Uzdilek

UYAN GAYRİ
Şairi :
Cemal Oğuz Öcal

ALLAHIM!
Şairi :
Elmas Yıldırım

Sayı : 90
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE
KARŞI
FORTOBİN
S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR
HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228
REÇETE İLE SATILIR

DEVA
KAŞELERİ
Baş, diş, nezle, grip, romatizma
Ve bütün ağrıları derhal keser
Sıhhiye Vekâletinin ruhsatını haizdir. İcabında günde 3 kaşe alınabilir.

misafir gelince

SODALI LİKÖR
İKRAM EDİNİZ

7 TEMMUZ
Deniz mevsimi başlıyor. Plâjda, güneş banyosundan sonra denize girmek, neşeyle dans etmek, ve rahat bir uyku uyumak için bir
Millî Piyango
bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

T. C. ZİRAAT BANKASI

PARA BİRİKTİREN RAHAT EDER

Basıldığı yer: Cumhuriyet Matbaası — İstanbul
Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Orhan Seyfi Orhon

Yaylâ Türküsü

FİATI : 50 KURUŞ

En ince, en sanatkâr, en hassas kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en güzel şiirlerini bir araya toplayan bu çok güzel şiir mecmuası (Çınaraltı) Yayınının dördüncü kitabı olarak

Yeni Çıktı.

Umumî satış yeri: İstanbul Ankara caddesi No. 47 Çınaraltı idarehanesi

Konuşmalar

Bay Ali Hâdi Okan .

— (Kanuni Süleymana) adlı çok güzel şiirinizi aldık. Teşekkür ederiz. Yalnız bu manzumenin son kısmındaki fıkre itiraz edeceğiz. Bu doğru bile olsa, bırakınız, bunu maziye hürmeten tekrarlamıyalım! Vâkıa Mithat Cemalin (Bayezidi Veliye) manzumesinde kuvvetli bir tenkid vardı. Fakat bu nihayet bir (Bayezidi Veli) hakkındaydı! Bir Yavuza, bir Fâtihe, bir Süleymana da aynı şeyleri yaparsak, bundan başkaları kâr etmiş olur. Biz zarar ederiz. Böyle olmasını elbette istemezsiniz?

Bayan Semiha Özerdem :

— Şiirlerinizde bir his inceliği, bir hayal güzelliği göze çarpıyor. Fakat buna mukabil bir hayli de şekil ve teknik ihmalleri var. Meselâ: (Uçuyor, sunuyor) kafiye sayılmaz. Sonra (ömür) kelimesindeki (r) ye bir sesli harf gelince bu kelime baş tarafı bir kapalı hece gibi okunur: (ömüre) değil (ömre), (ömürüm) değil (ömrüm) demeli. Şiirin teknik kısmına dikkat etmenizi tavsiye ederim.

Bay Mustafa Yurtsever :

— Sizin güzel şiirlerinizi neşrettiğimizi hatırlıyorum. (Bahçedeki kız) isimli manzumeniz de fena değil. Fakat ötekilere nispet edilirse zayıf bir eser. (Ötüşür, dökülür) gibi kafiye ihmallerini bir tarafa bırakıyorum. Fakat :

Bir güzel kız ki güzellikte peri

gibi tekrarlana tekrarlana usaresi kalmamış hayalleri ve teşbihleri kullanmamalısınız. Bugünkü şiirde (peri), operetlerin balet heyetlerindeki acemi dansözlerden daha kıymetsiz. Alfons Dodenin bir hikâyesinde olduğu gibi, heyhat, şiir dünyamız perisiz kaldı. Güllerde, ormanlarda, mehtaplarda şimdi periler değil, cinler dolaşıyor.

Bay Sezai :

— Millî gururu okşıyan yazılar tarihî hakikatlere uygun olmalı. Yalnız mübalâğa, şiirde bir sanat eseri vücuda getirmeğe kâfi değildir. Kendimizden bahsederken de haklı ve doğru sayılamıyacak derecede öğünmemeliyiz. (Türk) ten, Türklükten bahsederken en çok dikkat edeceğimiz şeylerden biri de (Türk) kelimesini israf etmemektir. Bu kadar kıymetli bir sözü gelişi güzel kullanırsak ona karşı bir nevi saygısızlık göstermiş oluruz.

(Ey Türk) isimli şiirinizde :

«Düşmanlar için parola şudur :

Karşı durmak yok, daima geri»

diyorsunuz. Bizim tarihte kazandığımız zafer bu kadar kolay kazanılmamıştır. Size bir fıkra anlatayım:

Eski Türk gemicilerinden birinin kadırgasında imamlık eden bir hoca efendi, bir savaştan sonra beyin huzuruna çıkmış :

— Şimdiye kadar hayatımda birçok sevap işledim. Namaz kıldım, oruç tut zekât verdim, Hacca gittim, yalnız ha bir kâfir katledip gazi olmak sevabına olamadım. Esir ettiğiniz kâfirlerin, b verin de katledeyim, bu sevaba da sizin yenizde nail olayım! demiş.

Bey, gülümsemiş :

— Pek âlâ hoca, demiş, baş ambara sana bir esir göndereyim, katlet!

Hoca baş ambara gidince bey ad larına :

— Esir ettiğimiz İspanyollardan en lü, kuvvetlisini seçin, silâhlandırın, hoc yanına sokun! demiş.

Hoca, elleri bağlı bir esir bekle baştan aşağı silâhlı bir İspanyol kors karşılaşınca :

— İmdat, kâfir beni katledecek! d bağırmağa başlamış. Hocayı beyin huzur na çıkarmışlar. Hoca, heyecan içinde b geleni anlatınca bey gülmeğe başlamış.

— Hocam, demiş, biz harbde kâfir ledip gazi oluyoruz ama, onlar bizim b şımıza elleri bağlı gelmiyor, işte böyle liyor!

Gene şiirinizin bir yerinde : (Ölüm danı ektik) diyorsunuz. Ölüm fidanı mez, dikilir. Manzumelerinizde beş be kullanmanızı tavsiye etmem. Bu vezin âhenkli değildir.

12.6.43
504190

ÇINARALTI

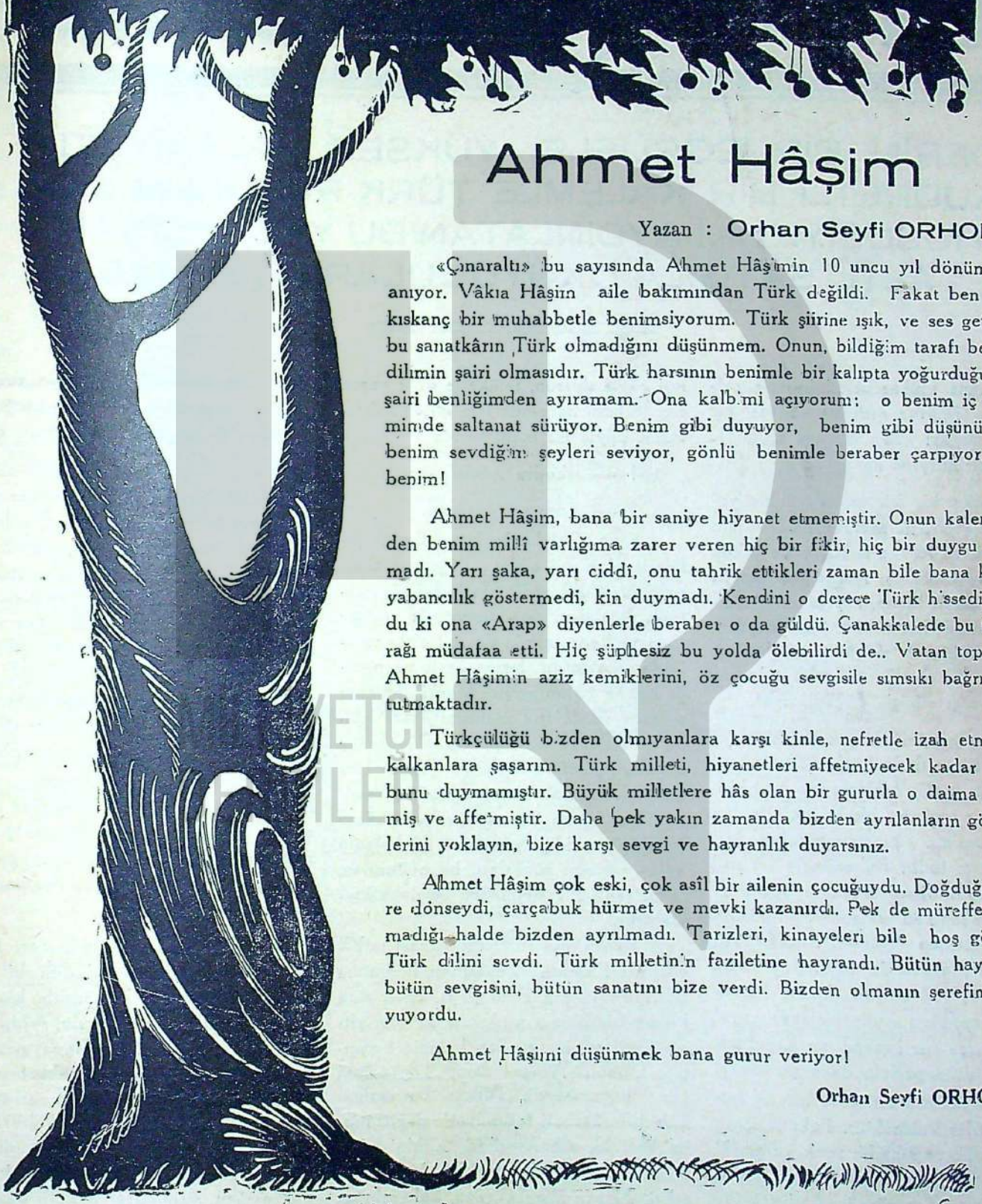

Ahmet Hâşim

Yazan : **Orhan Seyfi ORHON**

«Çınaraltı» bu sayısında Ahmet Hâşimin 10 uncu yıl dönümünü anıyor. Vâkıa Hâşim aile bakımından Türk değildi. Fakat ben onu kıskanç bir muhabbetle benimsiyorum. Türk şiirine ışık, ve ses getiren bu sanatkârın Türk olmadığını düşünmem. Onun, bildiğim tarafı benim dilimin şairi olmasıdır. Türk harsının benimle bir kalıpta yoğurduğu bu şairi benliğimden ayıramam. Ona kalbimi açıyorum: o benim iç âlemimde saltanat sürüyor. Benim gibi duyuyor, benim gibi düşünüyor, benim sevdiğim şeyleri seviyor, gönlü benimle beraber çarpıyor. O, benim!

Ahmet Hâşim, bana bir saniye hiyanet etmemiştir. Onun kaleminden benim millî varlığıma zarer veren hiç bir fikir, hiç bir duygu çıkmadı. Yarı şaka, yarı ciddî, onu tahrik ettikleri zaman bile bana karşı yabancılık göstermedi, kin duymadı. Kendini o derece Türk hissediyordu ki ona «Arap» diyenlerle beraber o da güldü. Çanakkalede bu toprağı müdafaa etti. Hiç şüphesiz bu yolda ölebilirdi de.. Vatan toprağı Ahmet Hâşimin aziz kemiklerini, öz çocuğu sevgisile sımsıkı bağrında tutmaktadır.

Türkçülüğü bizden olmıyanlara karşı kinle, nefretle izah etmeğe kalkanlara şaşarım. Türk milleti, hiyanetleri affetmiyecek kadar bile bunu duymamıştır. Büyük milletlere hâs olan bir gururla o daima sevmiş ve affetmiştir. Daha pek yakın zamanda bizden ayrılanların gönüllerini yoklayın, bize karşı sevgi ve hayranlık duyarsınız.

Ahmet Hâşim çok eski, çok asîl bir ailenin çocuğuydu. Doğduğu yere dönseydi, çarçabuk hürmet ve mevki kazanırdı. Pek de müreffeh olmadığı halde bizden ayrılmadı. Tarizleri, kinayeleri bile hoş gördü. Türk dilini sevdi. Türk milletinin faziletine hayrandı. Bütün hayatını, bütün sevgisini, bütün sanatını bize verdi. Bizden olmanın şerefini duyuyordu.

Ahmet Hâşimi düşünmek bana gurur veriyor!

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

YAZAN : BİR ASKER

SON KURŞUNA KADAR !

DERİN BİR GÖRÜŞLE, YÜKSEK SALÂHİYETLİ, KUDRETLİ BİR KALEMLE TÜRK RUHUNUN ASÎL HUSUSİYETİNİ AYDINLATAN BU YAZIYI "ÇINARALTI„ SAYGILA OKUYUCULARINA SUNAR.

Tunus muharebelerinin son safhasında Mihver orduları böyle bir emir almışlar: (Son kurşuna kadar!). Evet, son kurşuna kadar!..

Başka hiç bir şey düşünülmiyecek. Ne şehir, ne mevzi, ne istihkâm müdafaa edilecek; stratejik ve taktik ım ve zaruretler için değil; hayır, bir askerî hesap, hiç bir zafer ümiiçin değil; hattâ, bir vatan parçasını korumak için de değil. Sadece, ordunun şerefi, askerlik ve erlik ruhunun zevki ve şerefi için döğüşülecek!..

Bu, çok yüksek, çok ulvî bir duygudur. Bir orduda böyle asîl, hamasi bir ruhun varlığı binlerce top, yüz binlerce esir getiren bir büyük meydan muharebesinin kazanılmasından çok daha kıymetlidir. Ruhundaki bu asîl ateşi taşıyan bir ordu muharebeyi kaybetse de mağlûp sayılmaz. Mağlûp, kendini mağlûp sayandır. Bence, Almanların Staligradda kuşatılmış olan ordularının son kurşuna kadar kahramanca yaptıkları savaş, bir sene evvel yüz binlerce esir kazandıran Kiyef zaferinden daha parlak, daha şereflidir.

Her milletin tarihinde birçok büyük zaferler bulunabilir. Fakat, böyle sadece erlik ve askerlik zevk ve şerefi için (Son kurşuna kadar!) ve hattâ, tâbir caizse, (Son süngüye kadar!) savaş menkıbelerile en zengin olan gene kendi millî tarihimizdir.

Tarihimizin istilâ ve itilâ devirleri şöyle dursun, felâketle dolu geçen son Balkan harbinde bile göğüs kabartacak böyle iki menkıbemiz vardır:

1 — İşkodra müdafaası;

2 — Yanya müdafaası.

Evet, Çatalcada müdafaaya çekilmiş olan asıl orduya doğrudan doğruya veya dolayısile her hangi bir stratejik faydaları dokunmıyacağı aşikâr olan ve kendilerinin de asıl ordu tarafından kurtarılmalarına ümit ve maddî imkân bulunmıyan bu iki kalenin aylarca ve sayısız mahrumiyetler içinde müdafaaya devam etmeleri, sadece ordunun şeref ve haysiyeti içindi. Her iki kalede, kale komutanından siperdeki ere kadar hâkim olan ruh sadece bu düşünce idi. Bence, bu iki kalenin aylarca süren savaşları, bu bakımdan, hattâ şanlı Plevnemizden de daha kıymetlidir.

İşkodranın şanlı müdafaası tetkik edilsin: Kalenin kahraman komutanı öz Türk Hasan Rıza paşa, eğer, sütü bozuk bir hainin pususuna kurban gitmeseydi ve bu yüzden kalenin komutası Dıraçlı Arnavut Esat Toptaninin eline geçmeseydi, Türkün bu serhad kalesinin âkıbeti teslimiyetle değil, muhakkak ki, cihan askerî tarihini imrendirecek şerefli menkibelerle bitecekti. Hasan Rıza paşaya, kale için en sonunda ne düşündüğü sorulmuş: İş, son kurşuna ve son buğday tanesine kaldığı zaman, Avusturya topraklarına geçmek üzere, Dalmaçyaya doğ bir huruç yapmak kararında olduğu söylemiş. Bu, o demektir ki: Son kurşundan sonra, son süngüye kadar!..

Gazete ve radyo haberlerine göre, Tunus Mihver cephesinin yarılmasından az önce, bazı Mihver kıtalarının grup grup düşmana teslim oldukları ve Mihver ordu komutanının İngilizlerin Mihver esirlerine fena muamele yaptıklarına dair orduya günlü bir emir yapmağa mecbur kaldığı, yani, kısaca, Mihver cephesinde mânevîyatın sarsılmış olduğu anlaşılıyor. Nitekim, biraz sonra, bütün Mihver cephesi beklenmedik bir zamanda, ansızın küverdi. Bütün bunlardan istidlâl olunabilir ki: (Son kurşuna kadar!) vaşını ordunun komuta heyeti yapmaistemiş idiyse de erler bunu istememişlerdir.

Her milletin ordusunda, er, hattabin idaresinden, stratejisinden bitaanlamaz. Fakat, bu, bir hadde kadadır. Bir zaman gelir ki, er de, sahip olduğu sevki tabiî ile, işin nihayet nereyevaracağını, niçin, hangi maksat iharbedildiğini, yani, güdülen stratejinin bir çıkmazda olup olmadığını gayet doğru olarak kavrar. Ve güdülekâvanın artık tutulmağa değeri kalkalmadığını, yani, işte, askerî bakımdan bir lüzum ve faydı bulunup bulunmadığı hakkında kendi kararını rir. Ve, işte, bu andan itibarendir k

muharebenin talihi, mafevkten gelen emir ne mahiyette olursa olsun, artık tamamen erin arzusuna kalmıştır. Bilhassa (Son kurşuna kadar!) savaşlarında bu cihet çok mühimdir. Bu türlü muharebelerde, erin hissesi, başka muharebelere nispetle daha çoktur. Türk erinin kıymeti böyle zamanlarda belli olmuştur. Evet, o da, bu gibi stratejik düşünceye gayri ihtiyari olarak kendini kaptırır. Fakat sonunda, (bu işler büyük komutanlara aittir, bana düşen, verilen vazifeyi yapmaktır) deyip tam bir tevekkül ve teslimiyetle vazifesine devam eder. Hasan Rıza paşa, İşkodra müdafaasını, elindeki bir avuç Türkün ancak bu babayiğit seciyesine dayanarak başarmıştır. Kalenin (6) ay (17) gün süren müdafaasında, zaman olmuştur ki, merhum, nispetsiz derecede az kuvvetlerle büyük muvaffakıyetler kazanmış, büyük düşman kuvvetlerini bozmuştur (1).

Nihayet, şunu söylemek isterim ki, şanlı tarihimiz, bu gibi hamaset ve yiğitlik menkibelerile dolu olduğu gibi, çok perişan şartlar içinde yapılan ve biri (6) ay (17) gün, diğeri de üç ay kadar (2) süren İşkodra ve Yanya müdafaaları, tam mânasile (Son kurşuna kadar), yani sadece şeref ve gurur savaşlarındandır.

Bir Asker

---

(1) Hasan Rıza paşa, düşmanla ilk yaptığı muharebelerden, bir Türk erinin iki Karadağlıya veya dört Sırp (Yuğoslav) erine muadil olduğu kanaatine varmış olduğunu, müteakip muharebelerin kuvvet hesaplarında bunu esas tuttuğu, (İşkodra müdafaası) kitabında yazılıdır.

(2) İşkodra müdafaası, 25 eylûl 1328 den 12 nisan 1329 a kadar, Yanya müdafaası da, 25 ikinciteşrin 1328 den 21 şubat 1328 e kadar devam etmiştir.

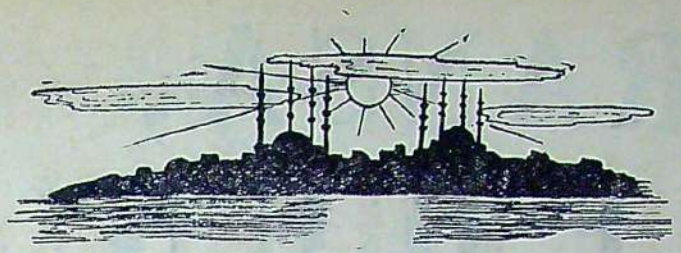

Bir Ezan sesi

Tutulur hale gelip taşta sükûn, dağda sükût;
Başı koynunda gömülmüş düşünürken melekût;

Koptu birdenbire bir ses... Bu sema hâdisesi:
Gecenin yatsı ezanındaki hicranlı sesi.

Görünen nurun ucundan duyulan nur uçtu,
Gökte Mevlâsını görmüş gibi mesrur uçtu.

Bu demetlerle sada neydi, fakat yarabbi?
İndi tâ kalbime ecdadımın âsabı gibi.

Susuyor önce bu ses boynuna arşın dolanıp,
Sonra göklerle beraber iniyor dalgalanıp...

Sonra tekrar uçuyor, tüyleri var, ürperiyor;
Sonra bir göz yaşıdır, damlayacaktır, eriyor.

Sonra feryadı, Süleymana kadar başvuruyor;
Sonra bir tek hecedir hıçkırık olmuş duruyor.

Sonra bir nağmede binlerce öten bülbüldür,
Sonra yıldızlara çıkmış, takılan bir tüldür.

***

Bu sada inletiyorken sararan ortalığı,
Yavuzun titredi kabrindeki mermer sarığı...

Mitat Cemal KUNTAY

FRANSA, NEDEN YENİLMİŞ?

YAZAN:
Dr. MUSTAFA HAKKI AKANSEL

Bir kaç yazımda milli ülküden, yurt heyecanından bahsettim. Bu, millî varlık konusunun yalnız bir cephesidir. Milliyet meselesinin duygu ve heyecan bakımından tetkikidir. Millî varlık meselesinin bir de (kafa) cephesi, zihin bakımından tetkiki vardır. Geçen ay, bir Fransız fikir adamının, Fransanın 1940 mağlûbiyetinin sebeplerini anlatmak için yazdığı bir makale, millî varlık konusunun bu (kafa) cephesini berrak ve kesın bir şekilde ifade ettiğinden, bizim için de faydalı olur ümidile, bu yazının özünü takdim ediyorum (1).

Fransa, eskidenberi, birçok parçalanmalara maruz kaldı. 1939 dan evvel de, bir çok siyasî fırkalar Fransayı parçaladılar. Fransanın birliğini temin için, bütün bu ayrılıkları yenmek lâzım geldi, iç muharebelerin, dış mağlûbiyetlerin dağıtıcı tesirlerini önlemek icap etti.

Fransa tarihi, birleştirici bir fikrin ve bu gayeye hizmet eden bir azim ve iradenin yavaş yavaş galebe çalmasından başka bir şey değildir.

İlâvem: 20 şubat 1943 de çıkan (Japon mucizesi) isimli kitabımda, Osmanlı devletinin de, ilk Osmanlı padişahı tarafından mauyyen bir fikrin, tam iki yüz sene müddet, güdülmüş olmasının bir mahsulü olduğunu yazmıştım.

Bugün, daima aklımızda olması icap eden biricik fikir bu olmalıdır. Şimdiki parçalanma ne kadar acı olursa olsun, gözlerimizi hiç bir vakıt en yüksek hedeften, (büyük birlik fikri) nden ayırmamalıyız.

(1) Thierry - Maulnier: (L'Instinct national). (Cindide), 7 nisan 1943.

Fransanın uğradığı büyük mağlûbiyetin ve içine düştüğü büyük zilletin (tâbir aynen aslında vardır) başlıca sebeplerinden birinin, Fransız halkının hemen bütün tabakalarında (millî içgüdü (sevki tabiî) nin mühim bir tarzda azalması olup olmadığını araştırmak faydalı bir tetkik konusudur.

1943 de bile, bir çok zeki insanlar, Fransızların çoğunun vatanı yeniden canlandırmağı düşünecekleri yerde kendi şahsi menfaatleri ve sıkıntılarile meşgul olduklarını esefle görüyorlar.

Fakat, millî mukadderata karşı bu korkunç ilgisizlik yeni bir şey değildir. 1940 mağlûbiyetinden evvel, Fransızların harp ve sulh hakkındaki fikirleri, şu veya bu fırkaya mensup olmalarına göre değişikti. Bu hususta, Fransanın yüksek ve değişmez menfaati hiç te dikkate alınmıyordu.

Millî içgüdünün hassas ve kudretli olduğu memleketlerde devlet de kuvvetli olur.

Biliyorum : (millî içgüdü) tâbiri size emniyetsizlik verecektir. Biliyorum: Bir milletin kurtuluş esasları, (gayri akli = irrationel) nin bulutları içinde, gayri muayyen ve gayri şuurî bir topluluk hayatının kaynaklarında değildir.

Fransa, tarih boyunca, kudretli bir istilâcıya karşı mücadeleye, veya bir mağlûbiyeti tamire mecbur kaldığı zamanlar, bunu, halktan gelen, isimsiz bir gayret sayesinde, efsaneler diyarına ait olan bir (halk ruhu) ile, bir (sürü gayreti) ile yapmadı. Bu, müstesna bir veya bir kaç kişinin şuurunun, azminin, şecaatinin Fransayı temsil ve ona hizmet etmesi sayesinde oldu.

Bu şahıs veya şahıslar, irsiyet veya hükümdarın seçmesile, veyahut cüret veya meziyetlerile en yüksek ida yerlerine çıkmışlardı.

Deniliyor ki, Fransa her vak kendi kendini kurtardı ve gene de kurtaracaktır. Doğru. Fakat, Fransa, ken di kendini kurtardığı zamanlarda, onu, mutlaka, bir veya bir kaç kişi kurtar mıştır. Bu, bir Philippe - Auguste, bi Jandark, bir on birinci Louis, bir Riş liyö, bir dördüncü Hanri veya bir (ge nel kurtuluş komitesi) olmuştur.

Milletlerde yaşamak isteğinin v ya nefsi koruma işgüdüsünün müph hamleleri vardır. Fakat, bu kesin berrak olmıyan kudretlere yol gös ren, milletleri kurtarmak veya zafe ulaştırmak için, düşünen, hesap ede ve karar veren büyük başbuğların v millet hizmetkârlarının berrak görüş rile gidilecek yolun aydınlatılması d şarttır.

Siyasî kararsız, başbuğsuz, kı retli, makul ve tesirli bir millî işgüd olamaz. Muharebeler yalnız erlerin caati ile kazanılamadığı gibi, kuru l labalığın sadece yurtseverliği de b devlet kurmağa, veya bir devleti ku tarmağa yetmez.

Halkı tanrılaştırmaktan kaçın lım.

Bu cihetleri iyice anlattıktan so ra, şu noktayı da dikkate alalım : millet, başbuğları tarafından teşeb ve idare edilen kurtulma işine bütü kuvvetile iştirak etmezse, başbuğun ğırısına hırsla ve hararetle cevap ve mezse, o millette, gayreti kamçılay mert bir kötümserlik, ve bütün yeis re galebe çalan kudretli bir ümit mazsa ve hususile, vatandaşların h birini devletin âkıbetine bağlıyan v herkes tarafından aşikâr bir tar kavranmış olan bir (karşılıklı ilgi)

lunmazsa o millet kurtarılamaz.

Kuvvetli bir millet olabilmek için, o milletin her ferdinin, millet fikrini, nimetlerin en kıymetlisi gibi anlaması, ferdin şahsi hayatı için bile, millet fikrinin, her şeyden evvel bulunması icap eden bir düşünce olması şarttır.

Millet fikri olmadıkça, şahsın hayatı mümkün olsa bile, mânasını kaybetmiş olur. Ve böyle bir kimse, hakarete lâyıktır. Hattâ, ben, daha ileri giderek, derim ki: büyük milletlerin kudretli ve umranlı olduğu devirlerde, yalnız milleti idare eden seçkinler tabakasında değil, hattâ, bir dereceye kadar, milletin çoğunluğunda bile, genel menfaati bir nevi tabiî seziş, çok kesin bir nefsi muhafaza içgüdüsü bulunur. Milletler, sanki, böyle yükselme devirlerinde, yükselmeğe götüren yolu fark ve ayırt etmek hususunda bilhassa şuur sahibi imiş gibi hareket ederler. İşte, 1939 Fransasında, bu millî içgüdü, korkunç bir tarzda yoktu. Devletin mesul idare adamlarında bile, millî menfaate karşı büyük bir ilgisizlik vardı. Hattâ, işin daha şaşılacak tarafı, bu adamlar, bunu fark ve temyizden bile âciz idiler. Fransız milletinin mukadderatı, Fransız ruhlarında kazılı olmaktan çok uzaktı. Fertler arasından milletin devamı, her gün bir parça daha az fark olunabiliyordu. Yurtsever bile olsa, hangi Fransız, Fransız milletinin tarihî vazifesi ve onun tarihî büyüklüğünü korumak için lâzım gelen şartları berrak bir şekilde kavrıyabilmişti.

Romada, Afrika harpleri devrinde, siyasî nüfuzu olan her Romalı, Roma devletinin büyüklüğü için, Romanın, mutlaka, Akdenizde genişlemesi icap ettiğini, ve bunun için de, Kartacanın deniz kudretinin yok edilmesi lâzım geldiğini açık bir şekilde kavramıştı. Şimdiki Japonyada da, 1868 tarihindenberi, Japon milleti için, Garp milletlerinin mektebine devam zarureti ve bütün Uzak - Şarka hâkim olmak için de, sınai ve askerî bir âlet yapmak mecburiyeti kimse tarafından münakaşa edilmemişti. Rusyada da, içerde, milleti, Garp usulünde teknik ile silâhlamak (teçhiz etmek), dışarıda da, Orta Asya, Pasifik ummanı ve Karadenize doğru yayılmaktan ibaret olan millî ve kesin zaruret (impératif national) o kadar aşikâr idi ki, bu siyaset, Sovyet devlet adamları tarafından, Büyük Petrodan, aynen miras olarak kabul edilmişti. İngiliz satvetinin başlangıcındanberi, düşünceli hiç bir İngiliz yoktur ki, bu satvetin temellerinin, dünya ölçüsünde bir deniz üstünlüğü ve kıta taksimleri olduğuna kanaat getirmiş olmasın. Almanya, iki kere, biri İena mağlûbiyetinden, diğeri de 1919 dan

Allahım !

Ben baş eğmem kuvvet diye zulüme,
Sevda sunan bir güzeldir Allahım,
Başka bir ad getirmedim dilime;
Aşkla yanan bir güzeldir, Allahım...

Dört yanıma altın, gümüş dizilse,
Vazgeç ondan diye ferman yazılsa
Mansur gibi eğer derim yüzülse;
Kalbe canan bir güzeldir Allahım.

Benim Kâbem, güzellikten bir bucak,
Secdegâhım, başkoyduğum bir kucak
Ben anlamam hilkat sonu nolacak
Derde derman bir güzeldir Allahım;

Başım gitse yolunda bir ah demem;
Güzelsiz mâbade eyvallah demem,
Aşksız kuvvete ben Allah demem,
Bende iman : Bir güzeldir Allahım.

Elmas - Yıldırım

sonra, şu manzarayı gösterdi: Almanyadaki bütün siyaset adamları, bütün aydınlar (münevverler), ordu, sanayi, idareler, her çeşit kurumlar, milleti yükseltme işine faal bir tarzda katıldılar ve bu uğurda canla başla çalıştılar.

Gene tekrarlıyalım: Bir milletin kurtuluşu, halkın yanılmazlığı (layuhtiliği) üzerine kurulu değildir. 1808 de İspanyada, ve 1812 de Rusyada olduğu gibi, bir milletin bütün fertlerinin bir vücut gibi birleşmesi, aşikâr ve kesin bir tehlike zamanında, halkın yurt içgüdüsünün iptidai bir tepgisinden (reaksiyon) başka bir şey değildir. Halk yurtseverliği, millî büyüklüğün yollarını ve vasıtalarını tâ uzaklardan görmeğe, onları fark ve temyiz etmeğe muktedir değildir ve hattâ, aksine, bu hususta, bazan, tuhaf bir tarzda kördür bile. Jandarkın ne gibi zorluklar karşısında kaldığı malûmdur. Makiyavel de, İtalyan birliğinin kuruluşundan bir kaç yüz yıl önce, (İtalyan birliğinin peygamberi) rolünü yaparken tek başına kalmıştı.

Bir millet için en mühim [illegible] het şudur: Toprak ve zaman [illegible] tarihin mesut veya felâketli t[illegible] rile tespit edilmiş ve bir mille[illegible] ması ve gelişmesi için lâzım [illegible] nunların bilinmesi ve [illegible] nek = anane) halinde [illegible] saklanmasıdır.

Bu kanunlar, bazan, tamamen gizli bir şekilde devam eder, ışığını ve sıcaklığını, yalnız bir kaç berrak görüşlü ve kesin karar almış yüksek vicdanlı yurtseverler arasında muhafaza eder. Bu kanunlar, bazan da, milletin bütün idare tabakalarına ve mesuliyeti taşıyan insanları arasına yayılır ve siyasî ve askerî teşebbüsleri ilham eder. Bazan da, bütün bir milletin el birliği ile yapılan teşebbüsler ve ümitler devrilerinde, milletin bütün kütlesini alevlendirir.

Milleti kuran ve devam ettiren kahramanların bu mukaddes mirası, bu tılsım, milletin mevcudiyetinin ve kudretinin bu anahtarı muhafaza edildikçe hiç bir şey mahvolmaz.

Bu ezelî kanun, memlekete göre, bir Senato, bir hükümdar sülâlesi, bir asılzadeler sınıfı, bir eğilmez şövalyeler sınıfı ve hattâ, bir kaç berrak görüşlü insan, veya bir kaç âsi (Jâvem: Namık Kemal gibi) tarafından muhafaza edilir.

Fransaya gelince, milletin birliğinin ve istiklâlinin bu ebedî kanunu yokolmuş değildir. İstikbal, bu büyük fikri, kendi kalblerine kazmış olanlarındır.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

SATİRİK HİKÂYE :

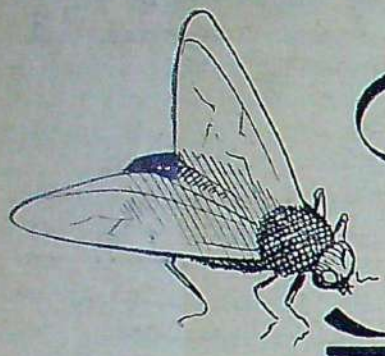

SİNEK

Yazan : O. S. O.

Medinenin ağır, sıcak havasında sinirleri gevşemiş dalga geçiyorlardı. Meyhane içmek tehlikeliydi. Burada rakı bir cinayet sayılıyordu. Farkına varılmadı şer'i) ismi altında mufassal bir idam dayağı çekiliyordu. Halbuki esrar serbestti. Onun sarhoşluğu rakınınkine benzemezdi. Nâra atmak, kavga etmek, ortalığı çıkarmak gibi tehlikeleri yoktu. Esrarı çektikten sonra sessiz, sedasız bir köşeye büzülüp, kendi halinde dalga geçiyorlardı. Beş senedenberi Boğaziçine hasret kalmış iki İstanbul çocuğunun Medinede, esrarın tesirile gözünün önünden geçen o muhteşem filmi tasavvur edin: Serin deniz kenarları, çınar gölgeleri, Ada sahilleri, Göksu, Kalender, Kâğıthane manzaraları... Sandıkburnunda çekilen buzlu rakılar.. Mehtapta geçen sandal safaları...

Burada esrarın zevkine doyum olmuyordu. Mehmet Arifle arkadaşı, İstanbulda türlü çapkınlığı yaptıkları halde ağızlarına bu mendeburu koymamışlardı. Burada bir alışış alışmışlardı ki...

— İstanbula gidersek ne haltedeceğiz?

Diye birbirlerine soruyorlar :

— Esrar kahvelerine düşeceğiz! diyorlardı.

— Adam sende, bir defa İstanbula kavuşalım da esrarın yüzüne kim bakar?

Diye birbirlerini teselli ediyorlardı. Dalganın en tatlı yerindeydiler: Arkadaşı, Çengelköyünde bıraktığı sevgilisile (İcadiye) tepesinde sarmaş dolaş olurken, Mehmet Arif de pek özlediği (Göksu) da sandalla piyasa ediyordu; emirber içeri girdi:

— Kumandan paşa sizi çağırıyor! dedi.

Esrarın verdiği ürekliklə ikisi birden fena halde korktular. Kurşuna dizilecekler miş gibi bacakları titredi. Ellerini şakaklarına koyup :

— Bizi paşa ne yapacak?

Diye düşünmeğe başladılar. Emirber:

— Galiba, mahrem bir kâğıt yazdıracakmış! diye meseleyi halletti.

— Peki, sen git; geliyoruz!

Aralarında müzakere ettiler. Mehmet Arif :

— Ben gideyim, dedi, ben senden az mastorum, farkına vardırmam. İkimiz beraber gidersek çaktırırız belki!

— Peki, sen git ama. bir münasebetsizlik etme... Kendiliğinden bir şey söylemeğe kalkma, çaktırırsın, ne söylersen peki de, o kadar...

— Olur, sen bana şu çizmeleri ver.

Arkadaşı çizmeleri getirdi. Mehmet Arif elindeki çizmenin içine dalgın dalgın bakıyordu. Öteki sordu :

(Sonu 12 nci sahifede)

Bana Bir G

Ben de felekten
Yıl sizin olsun,
Sevgilimle başba
Yıl sizin olsun,

Ondan sonra g
O bir günün ha
Bir ömür sürdüm
Yıl sizin olsun,

Mil

Fenerba

Yazan

Bizans İmparatoru Birinci Justinien rafından saray, kilise ve hamamlarla nen, meşhur Théodora'nın siyasî mü lelerden uzak yaşamak istedikçe vakit çirdiği bu mesire İstanbulun bizim mızdan zaptından sonra metrûk kalmış ğildir. Evliya Çelebinin ifadesine göre tanzim ve tezyin eden Mimar Sinandır. liya Çelebi aynı zamanda Yavuz Sultan limin, Fenerbahçesinde bir camii old söylüyor ve «Bir cami-i hâstır, âm için ğildir» diyor. Hadikat-ül-Cevami, bu «Halvet mahalli olmakla muhtasarca bir rayı olup Sultan Mahmud-u Evvel dev gelinceye dek mamur olarak sonraları olmadığından hâlâ ebniyesinden iki ve iki Çemen - Soffa kalmıştır. Ve kil ustası, neferatı ve kışlaları ve kend için mescitleri vardır» diyor. Zaten Ev Çelebi, buranın, padişahlara mahsus bahçelerden olduğunu anlatıyor. Fener çesi mamur olduğu devirlerde içindeki dikalarda yüzlerce bahçıvan uğraşırdı. nerbahçenin hemen yanındaki Kalamış fezi de eskidenberi eğlence yeriydi. Evliya Çelebi kendi devrinde — yani on dinci asırda — denize girilerek eğlenilen teferrücgâh olduğunu kalemine hâs dille hikâye etmektedir.

***

1708 de vefat eden Şair Fenni D (Sahilname) adlı manzumesinde buraya

Çınaraltı, sayı 30, cilt 4

ez misiniz?

diyeyim
z misiniz?
eyim,
ez misiniz?

ak olur,
lur,
a hak olur
misiniz?

Hasan ÇETİNTÜRK

izde

mesiresi

ÖNTEM

olmak üzere şu beyitleri okuyoruz:
Fikr-i ruhsarı ile yandı tenim bilmez mi
Acep ol mâh Fenerbahçesine gelmez mi
Galiba Fenni temam eyliyecektir zevkı
Adalar seyrine düşmüş o perinin zevkı.

Kanunî devrinde ilk defa Mimar Sinan tarafından imar edilen Fenerbahçesi, gitgide harabeye yüz tutmuştu. On üç yıllık sadrâzamlığı esnasında bütün İstanbulu ihya eden, bu güzel şehrin her tarafını kasırlarla, camilerle, sebillerle, çeşmelerle, şadırvanlarla, kitapsaraylarla, bahçelerle bezeyen ve canlandıran Nevşehirli İbrahim Paşa, Şair Nedimin ifadesine göre «Ay yüzlü bir güzelin, eski elbiselerle örtülmüş vücudu gibi güzelliğini gösteremiyen» Fenerbahçesine yeni baştan hayat verdi. Devrin en meşhur şairlerinden Osman zade Ahmet Taib Efendiyi buranın imarına memur etti. Küçük fakat zarif bir kasır meydana geldi. Havuzlar, şadırvanlar yapıldı. Ağaçlar dikildi. Zaten Osman zadenin «Fenerbahçe mukabilinde» bir köşkü vardı. Sadrâzamı, Şeyhislâmı, Kaptan Paşayı oraya davet eder, esasen son derece nükteperdaz ve hazırcevap bir adam olduğu için türlü zerafetlerle, devrin büyüklerini neşelendirirdi. Fenerbahçe mukabili tâbirile neresi kastediliyor? Ne Taibin eserlerinde, ne Çelebizade tarihinde, ne Seyyit Vehbinin surnamesinde fazla bir malûmat yoktur. Çelebizadenin «kasr-ı

(Sonu 10 uncu sahifede)

AHMET HAŞİM

●●●

Geçen pazar günü Eyüp Halkevinde gençler, Ahmet Hâşimin 10 uncu yıl dönümü için bir toplantı yaptılar. Şiirlerini okudular, hayatından ve sanatından bahsettiler, hâtırasını andılar. «Ulus» da kıymet bilir Toplu İğne arkadaşımızla Eyüp Halkevindeki sanatsever gençlerden başka şairi hatırlıyan pek olmadı. Çınaraltı bu vesile ile şaire ait bazı nükte ve fıkraları tekrarlıyarak geciktirilmiş bir borcu ödemeğe çalışıyor.

●●●

MEHTAPLI BİR GECE...

Ahmet Hâşim, bir yaz gecesi, tek başına mehtapta gezmeğe çıkmıştı. Modaya gelince, bir ağacın altında sevgilisi ile başbaşa bir âşığa rasgeldi. Biraz sonra gene böyle bir çift gördü. Bir kaç adım yürüdükten sonra, bir üçüncüsü ile karşılaşınca kendisini o kadar yalnız ve bedbaht buldu ki gezmeğe devam edemedi. Büyük bir ıstırap içinde geri döndü. Bu mesut çiftleri görmemek için odasına kapandı. Şu güzel şiir, işte o gecenin ilhamıdır :

İşveyle, fısıltıyla, gülüşle;
Olmuş şeb-i sevda yine bi hap.
Oklar gibi saplanmada kalbe,
Vurdukça semadan yere mehtap.

Buseyle kilitlenmiş ağızlar,
Gözler neler eyler, neler işrap...
Uçmakta bu ateşli havada,
Vuslat demi bir kuş gibi bitap...

Ahmet Haşim

ŞU PEK NAZİK ZATA...

Ahmet Hâşim, Yusuf Ziya Ortaçla beraber (İkdam) gazetesine fıkralar yazıyordu. Gazete sahibi Ali Naci, her ayın birinci günü, her iki muharririn parasını veriyordu. Fakat bir seferinde ayın ikinci günü vereceğini söyliyerek müsaade istedi.

Ahmet Hâşim, sinirli sinirli homurdanıyor, ayın birinci günü vermenin şart olduğunu söylüyor, bir gün gecikmesine muvafakat etmiyordu. Yusuf Ziya Ortacın bir köşede bu münakaşayı sessizce seyrettiğini gören şair, birdenbire sustu. Sonra Ali Naciye Yusuf Ziyayı göstererek :

— Bari, dedi, hiç sesini çıkarmıyan şu pek nazik zata parasını verseniz!

TÜRKLERE BIRAK!

Bay Ali Naci Karacan, pek dostu olan Ahmet Hâşimi kızdırmak için «Arap Hâşim» diye takılıyordu. Hâşim, bir kaç defa bu takılmalara ses çıkarmadı. Fakat bir seferinde birdenbire kızdı. Ali Naciye döndü :

— Beyefendi, dedi, artık onu da Türklere bırak!

LOKANTADA..

Ahmet Hâşim, bazan pek hasisti. Bir gün şair Salih Zeki Aktayı lokantaya yemeğe davet etmişti. Şairin listedeki pahalı yemekleri seçtiğini görünce çağırdığına pişman oldu. Hasislik damarları kabardı. Kendisine en ucuz yemeği söyledi. İkinci defa gene Salih Zeki Aktay beğendiği bir yemeği ısmarlayınca, Hâşim yemek yemekten vaz geçti, sade bir kahve istedi. Fakat üçüncü defa da misafirinin pahalı bir yemek ısmarladığını görünce dayanamadı.

— Rica ederim, Salih Zeki, dedi, yemeği kendi paranla yiyormuşsun gibi ısmarla!

HASTANEDE

Ahmet Hâşim Alman hastanesinde tedavi ediliyordu. Hastane idaresi şaire karşı hususi bir nezaket gösteriyordu. Hastabakıcılarından çok değerli, fakat pek çirkin ve yaşlı bir şövesteri Ahmet Hâşime ayırmıştı. Ertesi gün şair, hastane müdürünü çağırdı:

— Bu muhterem şövesteri benim hizmetimden alın, dedi, kadının bu kadar çirkini sıhhate muzırdır. Lûtfen bana genç, güzel bir şövester gönderiniz. Sıhhatim namına rica ediyorum!

Millî Tarihimizde

Fenerbahçe mesiresi

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

âlemnüma» dediğine bakılırsa burasının Moda burnu olduğuna hükmedilebilir. Vesile düşmüşken kaydedelim ki Osman zade, aynı zamanda yaman bir heccavdı. Herkes onun dilinden ürkerdi. Bu mizacının cezasını gene kendi çekmiş, kadir bilir, müsaafekâr İbrahim Paşadan önce, başına bin bir belâ gelmiştir. Öyle ki «Yârân-ı mârân» dediği dostlarının şerrinden Fenerbahçe mukabilindeki köşküne kaçtı. Münzeviyane bir hayat sürdü. Ufak tefek; fakat halk için faydalı risaleler yazdı. [Taib hakkında uzun bir tetkikimiz Türkiyat mecmuasının ikinci cildindedir.]

***

Nükteperdaz Nedim, Fenerbahçesinin ihyası münasebetile yazdığı uzun «Kıta-i Tarihiye» sinde bilhassa şunları söylüyor.

Zehi pâkize Nüzhetgâh kim şah-ı nihalinde
Konup mürg-i çemen erbab-ı tab'a böyle der gûya

Şu hav-ı pâke bak da sine-i yâri getir yâda
Şu nahli gör de bâri nidüğün bil kamet-i bâlâ

Bunu seyretmeden gitti cihandan neyleyim örfi
Ki Keşmiriyyesin bâri edeydi ateşe ilka

Diriga Hafız-ı Şirazi dahi kılmadan gitti
Musallâ namını yâd etmeğe tövbeyle istifa

Ya Saib görmüş olsa, Çâr Bag-ı Isfahan vasfın-
Ne güne rahne-i divara eylerdi nihan âyâ

Hele Hak daim etsin Hazret-i Sadr-ı Cihandarı
Müeyyet eylesin ikbal ü câhın Hâlik-i yektâ

.....

Bu âb-ı Dilgüşa oldukça câri havz-ı dilcuya
Cihan içinde kılsın emrini fermanını icra

Bu mısra'la Nedimâ dedi tahsin birle tarihin
Bu Nüzhetgâhı İbrahim Paşa eyledi ihyâ.

Yakın zamana kadar kasrın bakiyeleri görülürdü. Hamamı, kurnasile duruyordu. Havuzlardan bir ikisinin de yeri belliydi. Şimdi hemen hemen bir şey kalmamıştır. Ancak Fenerbahçesine akan suyun yolu, oturmakta olduğum Feneryolu civarından aşağıya doğru gayet geniş ve muntazam bir mecra halinde toprak altında durmaktadır. İstanbul Belediyesi, Fenerbahçesini ihyaya teşebbüs ederse bu sudan da elbet istifade edilir.

Ali Canib YÖNTEM

Gülmek

Yazan :

Dr. Haydar İbrahim AYDAR

İç ve dış ferahlığı gösteren bir hayat alâmeti olarak telâkki hatalı olmaz. Gülmek için bir takım iç ve dış âmillerin birlikte tesir icra etmesi lâzımdır. Söz, fikir, manzara, hareket, muvaffakıyet gibi ruha dokunan tesirler tebessümün husulüne ve iç ferahlığının izharına sebep olurlar.

Gülmek, ferdin mukavemet ve tahammülünü ve akıl selimin hâkimiyetini temin eden bir ruh unsurudur. Başlı başına cazip olan hayat, gülmekle ayarını ve kıvamını buluyor ve hayat mücadelesinde muvaffakıyet şartlarını çoğaltıyor. Gülmek kuvvet verici, moral temizleyici bir ilâç gibi tesir ediyor. Ümidin, cesaretin, gayret ve fedakârlığın yaradıcısı oluyor.

Bu sebeple gerek fertlerin, gerek kütlenin gülmek insiyakını âdet haline koymak gerektir. Telkin, terbiye ve nümuneler göstermek suretile bu hissin temmiyesi caiz ve mümkündür. Sanatkârın bu ruh noktasına eserlerinde dikkat etmesi ayrıca bir terbiye tarzı olabilir. Dikkat edilirse hayatında muvaffak olmuş ve mensup olduğu millete şeref kazandırmış ve bu suretle hayatın zevkine varmış olanların yüzündeki çizgiler tebessüm çizgileridir. Güler yüzlü olmak bir nimettir. Mânalı ve sevimli bir iç durumunun güzelleştiren çehresine malikiyettir. Maske halinde kullanılsa dahi bir değeri olur.

Gülmek; (tebessüm, hande ve kahkaha) diye üçe ayrılır. Bizim buradaki kastımız tebessüm çerçevesi içindekidir. Yoksa bir sarhoşun veya delinin gülmesi değildir. Bir sarhoşta, sarhoşluğun hezeyan ra'şesi, delide hasta dimağın acıklı sahnesi görülür.

Gülmekteki medeni cevaz, hande derecesinde kalmalıdır. Kahkaha pek makbul sayılmaz. Gülmek, yüz adalelerinin raşevi bir takallûsudur. Benliğimizin iç yüzünü gösteren pırıltıdır. Gülmekle gönlümüzün resmini ve rengini göstermiş oluruz.

Gülmek için yüzümüzdeki adaleleri tekallûs ettiren sinir, asabı veçhî (yüz siniri) dir. Eğer asabı veçhî yalnız başına bu vazifeyi yapmak istese, tebessüm yerine sırıtmak kabil olur. Hakikî mânasile gülmek iç ve dış tesirlerle hâsıl olan müşterek bir faaliyetin maharetidir. Ve bu iştirak, asabı veçhî (yüz siniri) ile birleşen diğer âsabı hissiye (duygu sinirleri) nin muvazeneli iştirak ve muavenetlerile mümkündür. Âsabı veçhî dimağın zemininden menşeini alır, evvelâ yalnız başına, sonra (Wri siniri inzimamile öne doğru gelir ve bei izni dahilî) den asabı sem'i (işitme niri) ile beraberlik yaparak kanatı izi hilî (iç kulak kanalı) na girerler. 3 - limetre böylece birlikte seyrederler. asabı sem'i (işitme sinir) seyrini değ Asabı veçhî, asabı mutavassıt ve Wr ile beraber 10 - 15 milimetre daha be ce seyrederler. Orada bunlar da birbir ayrılır. İşte bu kısa arkadaştıklarında veçhî (yüz siniri) diğeri iki sinirin h dan ve suyundan hisse alır ve müşter hâssa kazanır. İş bu kadarla da k Asabı veçhî, kendi hususi kanatı (kallûp) içinde giderken sağından sol birçok âsabı hissiye (duygu sinirler münasebet ve yakınlık tesis ederek (s ebrui hilmi) den harice çıktığı zaman munzam diğer hissi asıllar da inzima miş olduğu halde muhtelif bir sinir yüze dağılır ve adalâtı veçhiye (yüz leri) nin hareketine mahsus bir asabi uzuv olarak vazife alır.

İşte bu hissi ihtilâftan dolayıdır ki yüzde görülen mâna bu hissi iştirakin sulüdür. Maddenin hissiz şuuru değ Gene bu sebeplerle her tebessümün mâna taşıyan bir kıymeti ve belâgat i vardır.

Gülmek, yüzde güzellik, muhata yakınlık tevlit eder.

Gülmekte zekânın parıltısı görülc gibi belâhetin de damgası bulunabilir.

Hülâsa gülmek; derunî hislerimizin medenî seviyemizin âyinesidir.

Tavsifinde bulunduğum gülmenin te kolay olmadığını ve bir tebessüm için yük ve karışık bir mekanizmanın ha ve faaliyeti lâzım geldiğini düşünmek j de olur. Öyle bir hareket ve faaliyet ki sosuz olacak, âhenk ve nizamına halel ge yecek ve iç düşünüşümüzü izhara vesile caktır. Çünkü bunlardan birinde bir al lık olursa, gülmenin âhenk ve nizamı l luyor, mânası kayboluyor. gülmek ye ağlanacak bir manzara meydana çıkıyor.

Tekmil hayat fenomenlerinde de bu l de esastır. Bilgili, ölçülü, nizamlı bir â kurulmadıkça muvaffak ve müspet n alınamaması bu yüzdendir.

Gene görülüyor ki yalnız hareket m sız, sadece his faydasız oluyor. Her l kârda hisle hareket birleşmiş olmalı Gülmek bunun bir misalidir.

BURSADA

/eled-i Yaniç Camiinin Kitabeleri

R. YALGIN

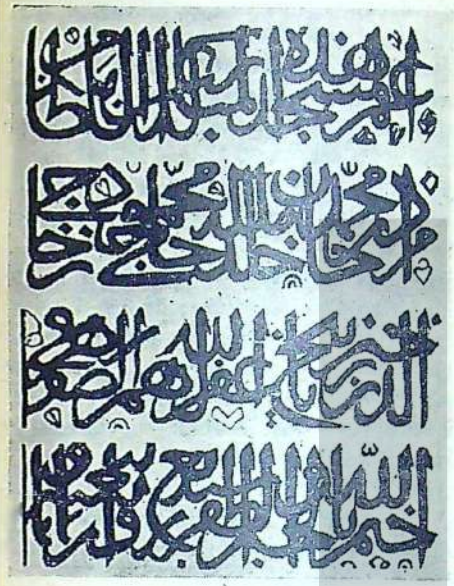

niin kapısı üzerinde, camii yapanın Yanıçoğlu Hayreddin olduğunu gösteren kitabe

Osmangazi meydanına doğru giden geniş lenin sola yani Hisar kapısına dönülür ve yüz metre kadar Garba doğru gidilirse ldaki ikinci sokağın biraz ilerisinde karşıza küçük bir cami çıkar.

Bu küçük fakat, kubbeli ve çok mazbut lı olan bu camiye halk, başındaki Veled mesinden çıkardığı mâna ile camiin bir me Hıristiyan tarafından yaptırılmış olunu zannederek camiin adına Yaniç dektedir.

Halbuki, bu ad «Yaniç» değil «Yaniç» r. Bunun için Bursada bu cami ve mahalsine «Yanîçoğlu» adını vermek daha doğur. Zaten, Şer'i mahkeme sicilleri ile eski r şehir haritasında da bu semte Yanîç ı ve Yanıçsultan denmektedir.

Yanîç, Türkçemizde suda yaşıyan yencinsinden fakat yengeçten küçük bir van adıdır. Bu hayvana Lâtinler «Garus Pulesk» derler.

Bir yandan İbni Batuta XIII. asırda Dezli vilâyetinde misafiri olduğu bir hanen bize «Yenenç» oğlu diye tanıtmıştır. , bu yazımda bu adları tetkik etmekten ziyade okuyucularıma bu camide bulunan üç kitabeyi sunmak istedim (1). Kitabelerin biri cami kapısının üstünde, biri camiin Doğu duvarı üzerinde, diğeri de camiin avlusundaki mezar kitabesidir. Bunun sebebi ise, şimdiye kadar cami hakkında yapılan incelemelerde kitabelerin tamam ve noksansız okunamamış olmasından ileri gelmiştir.

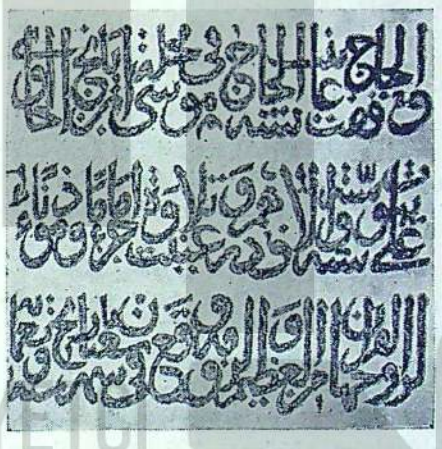

Camiin şark duvarında Bursanın ikinci vakfiyesi olan Ayşe hanımın vakıfname kitabesi

Ben kitabeleri, fotoğraf çalışmasından daha zor fakat nispeten daha doğru olan bir yol ile (istampajlarını almak suretile) yanlışsız okutmağı uygun buldum ve aynı şekilde kitabeleri okuyucularıma tanıtmış olacağımdan sevindim.

1 — Cami kapısı üzerindeki mermer kitabede Arapça yazılmış dört satırın mealen Türkçesi:

«Şu mübarek mescit Sultan Murat bin Mehmet Han zamanında yapılmıştır. Tanrı onun mülkünü sonsuz etsin, Mahmut Çelebi bin Hacı Hayreddin Yaniç yaptırmıştır. Sultan-ı müşarünileyh (Murat) tamir etmiştir. Tanrı onları affetsin, bu tamir (894) senesi sefer ayında olmuştur.»

Bu kitabe, camiin tamir tarihini verdiğine göre camiin daha evvel yapılmış bulunduğu anlaşılır.

Kitabenin içindeki «Sultan Murat zamanında» ki «zaman» kelimesi benden evvel okuyanlar arasında şüpheli kalmış ve «Hayreddin» ismi de bazıları tarafından «Zeyneddin» şeklinde okunmuştur. Yaptığımız istampaj, işi şimdi doğrutmuştur.

2 — Camiin Doğu duvarı üzerindeki

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz.)

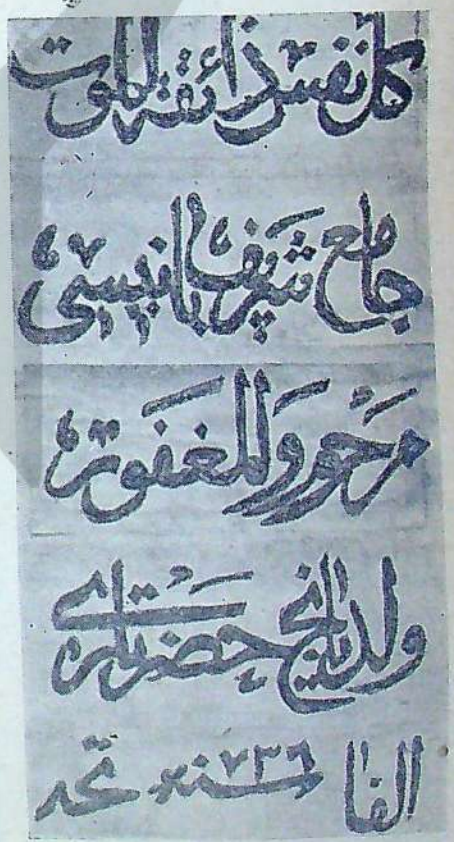

Camii yapan Yaniçoğlunun mezar taşı kitabesi

(1) Camiin tarihi ve adı ile teferruatı hakkında bak: 1 — Türk Tarihi Encümeni mecmuası sene 1328 Tevhid ve Düveli İslâmiye kitabında Halil Ethem beylerin yazılarile Bursa gazetesinin 1938 yılında Osman Şevki Uludağın çıkardığı üç makaleye (numara 3839, 3840, 3845).

MİLLÎ KÜTÜPHANE

Hacı Ayşe hanımın kitabesi ise, kâğıda yazılıp da kaybolmasından korkularak mermere oyulmuş bir vakıfnamedir. Bu vakıfnamede Arapça yazılmış olan üç satır şudur:

«Hacı Musanın kızı İbni Yaniç mahallesinde altı odalı bir evini ve altı bin dirhem olan malını ve parasını vakfeyledi, bununla Kur'anı kerimden ruhu için camiin imam ve müezzinine bir cüz okumalarını tâyin etti, bu vakfın lüzum ve katiyeti (900) senesi şaban ayında vâki olmuştur.»

Benden evvel bu bahiste yazı yazanlar, bu kitabe üstünde o kadar çok durmamışlardır. Fakat, kitabe bir vakıfname olması ve Bursada Umurbey vakfiyesinden sonra ikinci derecede bulunmasile kıymeti haiz bir eserdir.

3 — Mezar kitabesine gelince: Bu kitabenin hiç kıymeti yoktur. Çünkü: kitabe çok sonra konmuş ve maalesef taşa mezar sahibinin adı bile yazılmamıştır. Hele tarihinin çok eski atılması düşüncelerimizi de altüst etmektedir.

Baştan da söylediğim gibi bu yazımda; ben münakaşa değil yalnız kitabelerin doğru kopyelerini vermekle iktifa etmeğe karar vermiş bulunduğumdan şimdilik Veled-i Yaniç (Yanıçoğlu) üzerindeki çalışmam burada bitmiş oluyor. Başkaca bilgiler hâşiyede gösterdiğim kaynaklardan okunabilir.

R. YALGIN

◆ ◆

TÜRK TARİHİNİN ŞEREF GALERİSİ

Liste : 3

Gönderen : Cemal Oğuz ÖCAL

ATATÜRK - İNÖNÜ - ÇAKMAK

MEÇHUL ASKER

Kumandan	Âlim
1 - Kür Şad	1 - İbni Sina
2 - Çingiz Kağan	2 - Fârâbi
3 - Timur	3 - Uluğ Beğ
4 - Çağrı Beğ	4 - Kâşgarlı Mahmut
5 - Alp Arslan	5 - Ebül Gazi Bahadır Han
6 - Kılıç Arsian	6 - İbni Kemal
7 - Yıldırım Bayezit	7 - Evliya Çelebi
8 - Yavuz Sultan Selim	8 - Kâtip Çelebi
9 - Barbaros Hayreddin Paşa	9 - Ziya Gökalp

Devlet adamı	Sanatkâr
1 - Oğuz Kağan (Mete = Motun).	1 - Mevlâna Celâleddin Rumi
2 - Attilâ	2 - Mir Ali Şir Nevai
3 - Bilge Tonyukuk	3 - Fuzuli
4 - Tuğrul Beğ	4 - Yunus Emre
5 - Çelebi Sultan Mehmet	5 - Mimar Sinan
5 - Fâtih Sultan Mehmet	6 - Itri
7 - Kanuni Sultan Süleyman	7 - Namık Kemal
8 - Büyük Reşit Paşa	8 - Abdülhak Hâmit Tarhan
9 - Mithat Paşa	9 - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.

C. O. ÖCAL

Satirik hikâye :

Sinek

(Baştarafı 8 inci sayfada)

— Ne yapıyorsun?

— Vay canına, çizmenin içi o kadar derin ki giyerken kazara bir düşsem bittim!

Arkadaşı gülümsedi :

— Dalga geçtiğinin farkında değil misin?.. Haydi, çabuk be!

Mehmet Arif, çizmeleri giyip kalpağı geçirdikten sonra kumandan paşanın yanına çıktı. Paşa, saraya gönderilecek bir ariza müsveddesi verdi.

— Okunaklı ve dikkatli yaz. Mahremdir. Sonra beyazile beraber müsveddesini bana getir!

— Emredersiniz!

— Hemen istiyorum!

— Emredersiniz!

— Yarım saatte biter mi?

Mehmet Arifin dudaklarına münasebetsiz sözler geldi.

— Bendeniz, sayenizde yüz tanesini beş dakikada yazarım. Hattâ değil bunun gibi on beş, yirmi satırlık, yüz satırlık bile olsa!

Diyecekti. Arkadaşının ihtarını hatırladı. Kısaca :

— Emredersiniz!

Diye selâmı çaktı ve askerce geriye dönerek sendelemeden oda kapısından çıktı. Arkadaşı sabırsızlıkla onu bekliyordu. Görünce sordu :

— Ne yaptın?

— Mükemmel. Paşa hiç bir şey çakmadı. Müsveddeyi getirdim. Hemen yazıp götüreceğim.

Kalemi çıtlattılar Altılığı hazırladılar. Âlâ, şekerli bezir mürekkebi ile hokkayı doldurdular. Mehmet Arif özene bezene müsveddeyi beyaz ediyor, arkadaşı da yanlış yazmamasına bakıyordu. On dakika sonra müsvedde bitmek üzere idi. Fakat bu sırada şeker kokusunu alan aç bir sinek, müsveddenin üstüne kondu. «zatı şahane» kelimesindeki henin keşidesinin ucunda toplanan mürekkebi emmeğe başladı.

Sıcak, heyecan, dikkat birbirine karışmış, çektikleri esrar büsbütün başlarına vurmuştu. Arkadaşı, Mehmet Arifin kolunu tuttu :

— Dikkat et, sinek kondu.

Mehmet Arif bağırdı :

— Kıst ulan!

Sinek oralarda değildi. Tatlı bezir mürekkebini açlıktan baygın bir halde emiyordu.

— Vay canına, gitmiyor be!

— Kıst!

Esrar tesirini göstermeğe başlamıştı. Kara sinek gözlerinde müthiş bir hüviyet aldı. Mahrem müsveddenin mürekkebini emmesi mühim bir mesele haline geldi.

— Dikkat ediyor musun, sinek nerede?

— Nerede?

— Zatişahanenin üstünde!

— Vay anasını... Ne yapalım?

— Öldürelim mi?

— Sakın ha, başımıza iş çıkar!

— Yakalıyalım, Paşaya, zatiş emerken tevkif ettik deriz.

— Olmaz... Benden izinsiz neye ettin, derse!

— Ne yapalım?

Bir hayli müzakereden sonra en hareketin meseleyi kumandan paşadan icabını yapmaktan ibaret olduğuna verdiler. Mehmet Arif, başına kalpağı rip kumandan paşanın yanına girdi. ları birbirine vurarak temennayı ç

— Ne istiyorsu?

— Paşa hazretleri, demin yaz emir buyurduğunuz arizanın üstüne l ti meçhul bir sinek gelip kondu. Usu defa koğduk. Gitmemekte teannüt etti. tişahane) kelimesini emmekte ısrar Ne emir buyurulur. Serbest mi bır tevkif mi edelim?

Buna benziyen vakaları çok görer şa, karşısındakinin esrar dalgası içi duğunu anlamıştı. Kaşı ile oda kapı nöbetçiye işaret ederek :

— Tevkif edin! dedi.

Mehmet Arif, tekrar topuklarını rak selâmı çaktı, odadan çıkarken iki koluna yapıştı...

— Ne var?

— Paşa hazretlerinin emrile seni ediyoruz!

Mehmet Arif, derdini anlatama mütevellit bir ıstırapla kıvranıyor, a iknaa çalışıyordu :

— Yanlış be kardeşim, beni değil, tevkif edeceksiniz, dinim rabbena hakkı İnanmazsanız sorun paşaya!

Askerler Mehmet Arifi sürüklerke yarı tehdit ederek, yarı yalvararak yordu :

— Etmeyin be kardeşim... Mesul caksınız... Beni değil, sineği tevkif e siniz. Hesabını sizden soracağım, sonra larsınız!

Tevkifhaneye girdiği zaman ayı kadar önüne gelene yanlışlıkla sineğin tevkif edildiğini anlatmağa çırpındı. perde sesini yükseltti. Hakikate inanan mın bütün talakatile, bütün hiddetile dı, çağırdı, tepindi. Etrafındakilere m anlatmak istedi. Nihayet bir köşede

***

Bu vakadan sonra Mehmet Arifi ler onunla şakalaşarak :

— Sineğin yerine nasıl tevkif edi anlat! diye soruyorlardı.

O, gülümsiyerek başını sallıyor :

— Sormayın, o da öyle bir da geçti! diyordu.

O. S.

YILDIRIMIN OĞULLARI

Yazan :
Adnan GIZ

Altı kardeş hepsi de sönmez arzular pe-
le koşan ateş gibi çocuklardı. Güya o
e insanları gibi hepsi de bir yıldırım
ihtiras tufanından doğmuşlardı. Ankara
eti vukua gelmeseydi, babalarının ölü-
den sonra muhakkak gene birbirlerile
acaklardı. Temür ordusile Anadoluya
akıp gelirken bu kardeşlerin en bü-
olan Ertuğrul bey Sivas valisi bulu-
du. Yıldırımın büyük oğluna sevgisi,
dı çoktu. Ondan büyük hizmetler bek-
du. Fakat artık talih dönmüş, felâket
göstermişti. Bir zamanlar görülmez ve
maz bir insan hızile düşman kütleleri-
yarıp geçen Niğebolu galibi, şimdi gene
baş döndüren hızla korkunç bir âkıbete
sürüyordu. İlk felâket Ertuğrul beyin âni
nü oldu. Daha sonra Temür gelmiş, Si-
yakıp yıkarak taş üstünde taş bırak-
mıştı. Bu iki felâket haberi Bayezit beyi
vurmuş, bir gün dağ başında rahat ra-
kaval çalan mesut bir çoban görünce
n bütün teessürü boşanarak:

«— Çal! Çoban çal! — diye göğüs ge-
sti — ne Sivas gibi kalen yıkıldı, ne
ğrul gibi oğlun öldü! Senden mesut kim
» Ertuğrul beyin ölümünden sonra Sü-
n Çelebi veliaht olmuştu. Emir Sü-
n Osman oğulları ailesinde ilk defa
len yeni bir insandı.

Dedelerine hiç benzemiyor, babasına az benziyordu. Gerçi o da yiğitti, atıl- ama bir Bizans prensi kadar şarap ve harp etmekten ziyade sarhoş ol- an hoşlanıyordu. İsa beyi çokluk tanı- . Bir çıkıp bir kaybolan bu atılgan k Koca Demirtaş Paşanın sevgisini ka- ş nihayet kendi gibi onu da felâkete lemişti. Musa Çelebiye gelince, onun nde bir hayli durmak lâzım gelir.

Musa bey Yıldırımın has oğludur. Hat- o da kendi başına bir Yıldırımdır. O da gibi yılmadan, yorulmadan kan ve ateş ları içinde dolaşır. Kardeşleri harp lanından kaçarken o da son raddeye babasile arslanlar gibi döğüşerek esir O en muhataralı, en gaileli zaman- bile büyük gayelerin adamı, Türk nlarının uzlaşmaz düşmanıdır. Kar- i saltanat hırsile Bizans İmparatoruna eğerken Musa bey henüz kardeşlerile sını bitirmeden İstanbulu muhasara babasının büyük idealini bir anda nağa çalışır. Fakat onun da — nihayet ni felâkete sürükleyen ve belki bir devlet adamı için kusur olan — mühim bir kusuru vardır. Lüzumundan fazla cesur ve ataktır. Bir serdengeçti gibi ateşin üstüne atılır. Sırasında yüze gülmeyi ve işi bit- tikten sonra yere vurmayı bilmez. Kızdı mı Jüpiterin yıldırımları gibi çarpar. Bu yüzden dostu yoktur. Bu yüzden felâkete düşer. Musa beyin bugün karanlık ve müşevveş simasında istikbaldeki büyük yeğenlerinin Fâtihin, Yavuzun, enerjik hatlarını sezmek mümkündür.

Musa beyden sonra Mustafa Çelebi gelir. Osmanlı tarihlerinin meşhur düzme Mustafası!. Kardeşlerinin aşırı derecede sahip oldukları birçok hassalara bu delikanlı tam itidal derecesinde sahip bulunur. Cesurdur. Fakat kılıç kadar kalkan kullanmasını da bilir.

Bilek gücü kadar söz kuvvetine de kıymet verir ve bazan kılıcın başaramadığı bir işi güzel bir sözle kazanır. O da ağabeyisi Musa Çelebi kadar mert bir vatanperverdir. Bir ara Rumlarla birleşmiş fakat asla onlara boyun eğmemiş, hayatını feda ederek onların emellerine âlet olmamıştır. O da Mehmet Çelebi kadar zeki ve kurnazdır. Hislerine hâkim olmuş, belki on sene bir kenarda kalarak tam zamanında meydana çıkmıştır. Fakat Rumlarla anlaşamaz, nihayet tedbir takdire uymaz. O da Musa Çelebi gibi mahvolup gider.

Mehmet Çelebi döğüşen kardeşlerin en küçüğü ve en kurnazıdır. Hani Türk masallarında bir Padişahın üç oğlu vardır, daima en kurnaz olan en küçükleri muvaffak olur. İşte Mehmet Çelebi o Padişahın kurnaz oğluna benzer. Gerçi onun muvaffakıyetinde biraz şansın da rolü vardır. Fakat güreşçi Çelebi — o gençliğinde bu nam ile anılırdı — daha ziyade yüksek zekâsı, pek kurnaz oyunları, tam bir diplomat ruhu ile, sırasında eğilerek sırasında dikilerek nihayet bütün kardeşlerinden üste çıkmış ve on bir sene süren o ölüm ve saltanat yarışını kazanarak sağ salim hedefe varmıştır.

Yıldırımın en küçük oğlu Kasım Çelebiye gelince, babası öldüğü zaman daha çocuk denecek bir yaşta bulunuyordu. Emir Süleyman Rumeline geçerken onu kız kardeşi Fatma hatunla beraber Bizansa rehin bıraktı. Kasım Çelebi bu tarihten sonra on üç sene Bizansta kaldı, Bizans prensleri arasında Türk âleminden uzak silik, sönük bir hayat yaşadı, nihayet dünya yüzü görmeden bir veba salgınında öldü.

Aksak Temür şüphesiz ki bütün Türkleri bir bayrak altında toplamak gibi yüksek bir gaye besliyordu. O bu gayeye koşarken daha evvel gene kendi kadar büyük Türklerin ulaşmış oldukları hedefleri yıkmaktan çekinmedi. Osmanlılar ve Kıpçak Türkleri büyük Türk dünyasının Avrupa ile Türklüğe düşman ülkelerle temas halinde bulunan ve mütemadiyen Garba ilerliyen iki ileri kalesi olmuşlardı. Temür kendi ülküsüne hizmet ederken bu kaleleri, bu canlı setleri yıkmak hatasını işledi. Hem de yerine yeni bir kale inşa etmeden... Altınordu devleti, Şimal Türkleri Temürün arka arkaya vurduğu müthiş darbelerden sonra bir daha kendilerini toplıyamadılar (1). Osmanlılara gelince, onlar da eğer pek genç, pek gürbüz bir çağlarında olmasaydılar yedikleri o kuvvetli darbeden sonra tekrar kendilerini bulmaları her halde pek güç olacaktı. Nitekim on bir senede kendilerine gelebildiler. Ama Bayezit Bey de Aksak Temürün az damarına basmamış, ona neler, ne acı şeyler yazmıştı :

«... Ey Temür adile anılan kudurmuş köpek! Mektubunu okudum. Beni böyle şeylerle korkutmak mı istiyorsun? Beni Acem Mülûkû veya Reşt Tatarı mı sanıyorsun? Senin işin sözünde durmamak ve kan dökmekten ibarettir. Harp ve darp bizim reyimiz, cihat bizim sanatımız, fi sebilullah gaza edenlerin âdeti bizim âdetimizdir. Eğer sen hırsı dünya ile köpekler gibi boğuşmağa kalkışırsan biz dahi aynen mukabele ederiz. O zaman Allahın dediği olur. Malûmun olsun ki, bu kelâmı bizim ülkemize gönderip de cenk meydanına gelmezsen zevcelerin talakı selâse ile boş olsunlar. Eğer sen bizim yurdumuza kastedip de ben de senden kaçar ve seninle vuruşmazsam benim zevcelerim de talakı selâse ile boş olsunlar!»

Koca Yıldırım bir an bile yemininde hânis olmamış ve o gün Ankara meydanında arslanlar gibi döğüşmüştü. Veliaht Emir

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz.)

(1) «Toktamış Han 1380 de Altınordu devletinin vahdetini yeniden tesise muvaffak oldu. Rusları mağlûp ederek 1382 de Moskovayı zaptetti. Fakat Temür ile mücadelesinde müteaddit mağlûbiyetlere uğradı ve nihayet Litvanya prensine iltica ederek 1406 da orada öldü. T. T. T. tarihi; C. II - S. 258.»

Süleyman, sadrâzam Ali Paşa, Mehmet Çelebi ordunun mağlûp olduğunu görüp hepsi bir tarafa savuştukları halde Bayezit Bey oğlu Musa ile beraber on bin Yeniçerinin başında hâlâ savaşıp duruyordu. Artık her ümidin kaybolduğunu gören fedakâr askerleri Bayezide koşmuşlar:

«— Ey Padişah! — demişlerdi — Ne dursun cümle leşker hain olup kaçtı!..

«.. Hemankim Yıldırım Han bu haberi işitti. Gayet kakıyup çomağa el vurdu ve hattâ alaydan çıkıp kaçalı leşkerin ardına düşmek, onları döğe döğe geri döndürmek istedi.»

O gün Yıldırımın yanıbaşında döğüşen Yeniçeri kocaları, senelerden sonra o günlerin hâtırasını anarken daima Yıldırımın boş yere esir düştüğünü anlatırlardı:

«.. Biz dahi «Ey Şah! Epsem olup alaydan çıkma!» diye gördük. Yıldırım Hana dinletemedik. Bizim aramızdan çıktı. Leşkerden hod kimse kalmamıştı. Kimi varsın döndürsün. Ondan bir zaman sonra gördük kim Temürün leşkeri Yıldırım Hanı ele getürmüş. Eğer kim Yıldırım Han bizim sözümüzü tutup aradan çıkmasa ümit vardı ki ele girmezdi. Akşam olduğunda biz Yıldırım Hanı alıp bir yana kaçardık.» Bayezit Bey sekiz ay kadar Temürün yanında esir kalmıştı. Galip hükümdarın kendini Semerkande götüreceğini duyunca büsbütün yelse düşmüş «hemandem kendi kaydın görüp Allahın rahmetine vâsıl olmuştur.»

Bayezit Beyle beraber oğullarından Musa ve Mustafa beyler, eski zafer arkadaşlarından Temürtaş Paşa, oğlu Ali Bey, Minnet ve Firuz Beyler gibi en ünlü kumandanlar da esir düşmüşlerdi. Aksak Temür Şarka dönerken Musa Beyi Germiyan oğluna bırakmış ve icabında serbest bırakmasını bildirmişti. Mustafa Beyi ise birlikte Semerkanda götürmüştü. Daha ordu bozulmağa yüz tutar tutmaz Veliaht Emir Süleyman sadrâzam Ali Paşa ile kaçmış, Temürün peşlerinden yolladığı on bin süvarinin takibinden kurtularak Bursaya gelmişti. Oradan hazineyi ve haremi hümayûnu alarak Bizans İmparatorunun yardımile Rumeliye geçti. Emir Süleyman İmparatorla bir anlaşma yapmış; gördüğü yardıma karşılık İstanbul civarındaki bazı kazaları ve Selânik dolaylarındaki köyleri Bizansa bırakmıştı. Sözünde duracağını ispat için de en küçük kardeşleri olan Kasım Çelebile kız kardeşi Fatma Sultanı İstanbula göndermişti. Diğer şehzadelerden İsa Bey, Karesiye; Mehmet Çelebi de lâlası Bayezit Paşa ve hocası Sofu Bayezitle Amasyaya kaçmış bulunuyordu. Tahtın hakikî vârisi şüphesiz ki Emir Süleymandı. Nitekim bir müddet sonra Edirnede cülûs etmiş bulunuyordu. Başta sadrâzam Çandarlı Ali Paşa; Gazi Evranos Bey, Subaşı Hasan ağa olmak üzere erkân ve ümeranın hemen ekserisi ona biat eylemişlerdi. Ali Paşa, Evrenos Bey gibi gün görmüş devlet adamları şüphesiz ki Emir Süleymanın şahsından ziyade devletin türe ve nizamlarına hürmet ediyor, bu karışıklıkta hiç bir nizamı bozmak istemiyorlardı. Halbuki bütün Osmanlı tarihleri Mehmet Çelebiyi meşru vâris göstermek ve daha doğrusu Mehmet Çelebiden üreyen nesle yaranmak için ne yedi yıl Padişahlık eden Emir Süleymanı, ne de üç sene hüküm süren Musa Beyi Padişah olarak tanımaz ve Kanuni Süleymanı Birinci Süleyman olarak kaydederler. İşin doğrusu Osman oğullarının verâset kanununa göre cülûs eden Emir Süleymanı da Musa Beyi de meşru bir hükümdar saymak lâzımdı. Nitekim frenk müverrihleri Emir Süleymanı Birinci, Kanuniyi de İkinci Süleyman gösterirler.

Emir Süleyman şüphesiz ki iyi bir hükümdar olamazdı. Osman oğullarında ilk dejenere tip olarak onu gösterebiliriz. Daha cülûs eder etmez memleketin maruz kaldığı bütün tehlikeleri unutarak işret etmeğe, Bizans prensleri gibi hamam safaları yapmıya başlamıştı. İmparatorun kardeşi ve Lakedemonya despotu olan Teodoros Paleologos'un kızı ile evlenen Süleyman Bey Bizansla gayet dost geçiniyor, çok kere İstanbul sarayında misafir kalıyor ve ordusunda Rum askerleri bile kullanıyordu. Yıllardanberi kötü âdetleri, zehirli çiçeklerile Osman oğullarını içerden yıkmıya çalışan Bizans insanları nihayet arzularına nail olmuş, tam işlerine gelen bir Osmanlı prensini ele geçirmişlerdi. Bu sırada Amasyada bulunan Mehmet Çelebi vakit kazanarak biraz kendini toplıyabilmek için Emir Süleymanın yüzüne gülmüş, cülûsunu duyunca:

«Emirim ve ulu karındaşım! Eğer kim atamız öldüyse kendüler sağolsun. Padişahlık mübarek olsun!» diye tebrikler göndermişti.

Kurnaz Mehmet Çelebi bir aralık Temürü bile metbu tanımış, hattâ (Temür Han Gürgân, Mehmet bin Bayezit Han) diye müşterek isimler taşıyan paralar bastırmıştı. İsa Çelebi ise Bursayı zaptetmiş, orada hüküm sürüyordu. Osmanlı ülkesi bu suretle üçe ayrılmıştı. Üç tarafta da ayrı Sultanlar namına hutbeler okunuyor, paralar basılıyordu. Zaten Temür, Karaman, Menteşe, Germiyan ve diğer Anadolu beyliklerini eski beylerine iade etmiş, Sırplar, Ulahlar, Yunanlılar da Türk hâkimiyetinden sıyrılmışlardı. Türklerin bir asırdanberi emsalsiz bir kafa ve bilek gücü ile kurdukları büyük devletin hemen üçte biri elden çıkmış bulunuyordu. Yıllardanberi Osmanlıların satvetinden titreyen düşman devleter şimdi Osmanlı ülkesinin üçe ayrılmasını büyük bir nimet saymış ve üç şehzadenin istiklâlini de tanımışlardı. Şimdi her üçünü de birbirleri aleyhine kışkırtıyor, kâh bir tarafı kâh öbür tarafı tutarak dışarıdan sarsamadıkları Türk yurdunu içeriden yıkmıya çalışıyorlardı. Bir ara üç şehzade de birbirlerinin istiklâlini lardı. Fakat ergeç birbirlerine bulaş İlk tokuşma Anadoluda oldu. Mehme bi, İsa Çelebinin ikinci payıtaht ol sada yerleşmesini kendi istiklâli için bir tehlike saymıştı. Domaniç dağ Ermeni derbendinde yaptığı bir mu İsa Çelebiyi bozdu, Bursayı zaptetti lebi saflarında döğüşen ünlü kuman mirtaş Paşa bu savaşta maktul d İsa Çelebi bu mağlûbiyetten sonra yar Beyden, Aydın ve Saruhan oğu hattâ bir defa Emir Süleymandan alarak üç kere daha bahtını denedi her üçünde de mağlûp oldu. Bir göre yaptığı son savaşta vurulup, öl bir rivayete göre de Karaman içle çıp izini kaybetti (2).

Şimdi Emir Süleyman ile Mehme bi karşı karşıya kalmışlardı. Mehme binin Anadoludaki bütün Osmanlı sahip olması Emir Süleymanın işine yordu. Küçük kardeşinin haddini b için Anadoluya geçti. Bursayı za Çandarlı Ali Paşayı Amasya üzerine di. Ali Paşa ancak Ankaraya kadar di. Mehmet Çelebi Amasyada kuv tunmuş ve üstüste kazandığı muva lerle geniş bir kütlenin sevgisini k tı. Süleyman ise şuursuz sefaheti, idaresi ile herkesi kendinden soğutu

Şimdi Amasya, Edirneden d basıyor, Mehmet Çelebi Rumeliye istiyordu. O zaman sahneye Musa tı. Esaretten yeni kurtulmuş olan Beyin ne kardeşleri gibi akın akın ne de ufak bir palangası vardı. ulaşması için kardeşlerinden birile mesi lâzımdı. Musa Bey Rumlarla yapan sefih Süleymandan nefret ed gayretli Mehmet Çelebi ile birleşmey uygun buluyordu. Kurnaz Mehmet Ç kendi gayesine ulaşmak için Musa şahsi kudretinden, meşhur cesaretind fade etmek, kendi Amasyada kalarak liye onu göndermek istiyordu. Şüph Musa Bey ordusuz, askersiz, tek baş hi mühim bir varlık demekti. düşman unsurlar, Bizanslılar, Rumlar yade ondan çekiniyorlardı. Bu sure kardeş ikisi de şahsi menfaatleri b kadar bağlı kalmak düşüncesile b Şimdilik gaye, babalarının, devletin bozan büyük ağabeylerini ortadan maktı. Ondan sonra herkes kendi oynıyacaktı. Musa Bey bu kardeş k

---

(2) Osmanlı tarihinin hâlâ en ve tetkik olunmamış devirlerinden bu «Fasılai saltanat» devridir. Bu Türk, Rum ve ecnebi tarihlerinde ç çok tafsilât vardır. Fakat bu kay gösterdiği vakalar ve tarihler um birbirini tutmaz bir haldedir.

birinci müşevviklerinden olan Eflak Be- Mirçenin daveti üzerine Karadeniz yo- ile Eflaka geçti. Mirçe ilk iş olarak kı- ı bu kahraman gence vermiş ve onu evi bir bağla kendine bağlamak istemiş- Yıldırımın oğlu derhal Sırpların, Bulgar- ın da dahil olduğu küçük bir ordu ha- ıyarak Rumeliye tecavüz etti. Bu sırada nadoluda bulunan Süleyman Bey hemen nsa dönmüştü. Teodoros'un kızı ile dü- leri yapılırken Musa Beyin Bizans sur- na yaklaştığı haber alındı. Süleyman kendi askerile beraber Bizans askeri- de başına geçti. İmparator, Musanın ma- tindeki Sırp ve Bulgarlar kumandanla- e uyuşmak yolunu bulmuştu. İki kardeş arebeye başlayınca yabancı askerler r tarafa geçtiler ve Musanın mağlûbiye- ne sebep oldular.

İlk partiyi kaybeden Musa Bey yorgun perişan Balkanlarda dolaşıyor, artık hiç mse hattâ kayınpederi Mirçe bile ona rdım etmek istemiyordu. Emir Süleyma- gelince, o kazandığı zaferden büsbütün estolmuş, devlet idaresini yüz üstü bıra- ak Edirne sarayında hamam âlemlerine mıştı. Senelerdenberi vaziyeti az çok lare eden tecrübeli Çandarlının ölümün- sonra vezirler ve kumandanlar Emir eymandan büsbütün soğumuşlardı. Mu- Bey bu vaziyetten haberdar olunca he- en bir miktar asker toplıyarak tekrar ne kapılarında göründü. O sırada Emir eyman gene bir hamam âleminde mest bitap içiyordu. Adamları koşup Musa elebinin kaleyi kuşattığını haber verdiler. eyman sarhoşlukla onları koğdu. Bu sefer anos Bey içeri girmiş, fakat sarhoş hü- mdar: «— Git işine be hey ihtiyar! Mu- n Edirneye gelmek haddi değildir!» di- ek onu da koğmuştu.

Evrenos Bey son defa Yeniçeri ağası asan ağayı göndermiş, fakat Süleyman atının bozulmasından fena halde kızarak san ağanın sakalını, bıyığını tıraş ettir- şti. Bu gaflet ve hakaret üzerine Hasan ğa hiddetle hamamdan çıkmış ehaliye:

«— Nefsinin esiri olan bu şehzadeden tık ne ümit edersiniz? Haydi Musa Çele- iye gidelim!» diye haykırmış ve Edirne kı kale kapılarını açarak Yıldırımın ha- halefini payitahta kabul etmişlerdi. dığı gaflet ve sefahet âleminden pek uyanan Emir Süleyman hemen hamam- fırlıyarak Edirneden kaçmış ise de yol- köylüler tarafından yakalanıp öldürül- üştü. Osmanlı tarihlerinin rivayetine gö- Musa Bey kardeşini öldüren köy ehali- ni tamamen katledlerek cezalandırmıştır.

Adnan GİZ

YENİ İLİM VE TEKNİK

Her garajda bir tayyare

Yazan :
Salih Murat UZDİLEK

Bu harbden sonra bütün nakliyat işlerinde mühim inkılâba şahit olacağız. Yeni malzeme ve hesaplarla meydana getirilmiş otomobillerden mâda çift döşemeli ve aerodinamik (yani akıntı hattına uygun) yapılı trenler ve otomobiller göreceğiz.

Seyahat ve nakliyat işlerinde motörlü ve motörsüz büyük tayyareler kullanılacaktır. Bir zamanlar itibardan düşen helikopterler rağbet kazanmaktadır. Şakulî bir mil üstünde dört ufkî kanadı taşıyan helikopterler kolay yükselebilip yere inebilirler. Bunların hususi otomobillere tatbiki düşünülüyor.

Kolay idare edilen helikopterler bahçelere inebileceği gibi kalabalık sokaklarda yer nakil vasıtaları üzerinden aşabilir. Bunların otomobillere tatbiki düşünülmektedir Otomobil havada uçarken helihopterlerin kanatları açılıyor ve yerde giderken bu kanatlar katlanıyor.

Harb'den sonra görülecek yeniliklerden birisi de motörsüz tayyarelerin hava lokomotifleri diyeceğimiz tayyareler vasıtasile çekilmesi olacaktır. Bir hava lokomotifi aynı takattaki yolcu tayyaresine nazaran bu suretle iki misli yolcu taşıyabilecektir. Bu hava trenleri yolcudan mâda eşya da nakledecek ve bu suretle zaman ve masraf kısaltılmış olacaktır.

Büyük hava gemilerinin bu hava trenlerine rekabet edeceği iddia ediliyor. Mühim tayyare fabrikaları mühendislerinin fikrince, konfor itibarile Trans - Atlantiklere yaklaşabilen, hava gemileri yapılabilecektir.

Yüz yirmi beş tonluk deniz tayyareleri daha şimdiden yapılmaktadır.

Okyanusları aşacak olan bu dev tayyarelerde, büyük otellerdeki gibi, odalar ve yemek salonları, oyun odaları, tiyatrolar gibi her nevi konfor ve eğlence vasıtalarının bulunacağı iddia edilmektedir.

Hâsılı harbden alınan derslerle harbden sonra kara ve deniz nakliyatı yerine hava nakliyatına şahit olacağımızı söylersek mübalağa etmemiş oluruz.

Salih Murad UZDİLEK

Okuyucularımıza:

(Çınaraltı) münderecatının çokluğundan bu sayıda (Delhiden Üsküdara) ve (Çocuk Adam) tefrikalarını koyamamıştır. Özür dileriz.

Uyan gayri

— Muhterem hocam M. Muhlis KONER'e saygılarımla —

Ağlar gözüm, gönlüm, şirim;
Uyan şâhım, uyan pîrim!..

Erenlerde olmaz uyku,
Uyan pîrim, uyan gayri.
Bak içime girdi korku,
Uyan pîrim, uyan gayri!..

Yürekten bir çekerek âh,
Gezdi bu can dergâh, dergâh.
Korkum, nedir? Bilir Allah,
Uyan pîrim, uyan gayri!..

Öz şirine kana, kana,
Aşk oduyla yana, yana,
Mecnun gibi koştum sana,
Uyan pîrim, uyan gayri!..

Konduğum yer Konya hanı,
Âşıkların öz vatanı.
Ey gönlümün ilk sultanı.
Aç gözünü, uyan gayri!..

Koşup geldim yayan sana,
Her bir halim ayan sana,
Gel sen himmet eyle bana,
Uyan pîrim, uyan gayri!..

Durup Hakkın divanına,
Katıldım aşk kervanına.
Kerem kılıp hayranına,
Uyan pîrim, uyan gayri!..

Söyle Öcal! Yanık, yanık,
Yeşil türbe olsun tanık.
Madde uyur, ruh uyanık,
Uyan pîrim uyan gayri!..

Cemal Oğuz ÖCAL